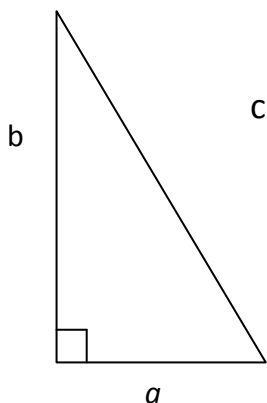

Заняття 6. ПРЯМОКУТНИЙ ТРИКУТНИК.

Це потрібно знати!

Так називається трикутник, у якого один кут прямий. Сторони, що прилягають до прямого кута, називаються катетами, а сторона, протилежна до прямого кута, - гіпотенузою.

✓ ТЕОРЕМА ПІФАГОРА

У прямокутному трикутнику квадрат гіпотенузи

дорівнює сумі квадратів катетів: $a^2 + b^2 = c^2$.

Справедливе і обернене твердження: якщо для сторін

a, b, c трикутника виконується рівність $a^2 + b^2 = c^2$,

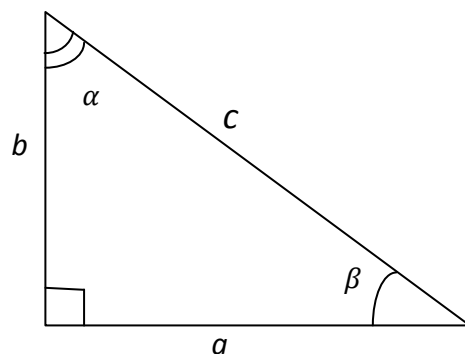
то трикутник є прямокутним, причому c - його гіпотенуза.

✓ СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ СТОРОНАМИ І КУТАМИ У ПРЯМОКУТНОМУ ТРИКУТНИКУ

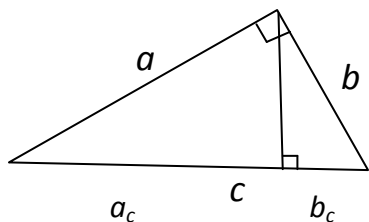
$$a = c \sin \alpha = c \cos \beta = b \operatorname{tg} \alpha = b \operatorname{ctg} \beta,$$

$$b = c \sin \beta = c \cos \alpha = a \operatorname{tg} \beta = a \operatorname{ctg} \alpha.$$

$$c = \frac{a}{\sin \alpha} = \frac{a}{\cos \beta} = \frac{b}{\cos \alpha} = \frac{b}{\sin \beta}.$$

✓ ВЛАСТИВОСТІ ПРОЕКЦІЙ КАТЕТІВ

Висота, опущена на гіпотенузу,
є середнім пропорційним між
проекціями катетів на гіпотенузу:

$$\frac{a_c}{h} = \frac{h}{b_c} \Leftrightarrow h^2 = a_c b_c.$$

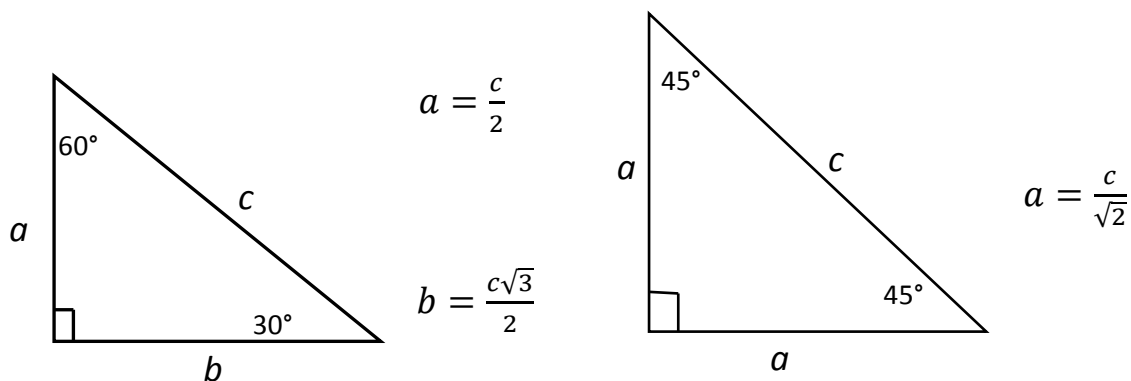
Кожний катет є середнім пропорційним між гіпотенузою і проекцією цього катета на гіпотенузу:

$$\frac{a_c}{a} = \frac{a}{c} \Leftrightarrow a^2 = a_c c;$$

$$\frac{b_c}{b} = \frac{b}{c} \Leftrightarrow b^2 = b_c c.$$

Висота виражається через сторони і проекції катетів: $h = \frac{ab}{c} = \frac{ab}{a_c + b_c}$

✓ ОКРЕМІ ВИПАДКИ ПРЯМОКУТНИХ ТРИКУТНИКІВ

У прямокутному трикутнику бісектриса прямого кута поділяє навпіл кут між висотою і медіаною, проведеними з цієї ж вершини.

✓ КОЛО, ВПИСАНЕ У ПРЯМОКУТНИЙ ТРИКУТНИК

Радіус вписаного кола: $r = \frac{ab}{a+b+c}$; $r = \frac{a+b-c}{2}$.

✓ КОЛО, ОПИСАНЕ НАВКОЛО ПРЯМОКУТНОГО ТРИКУТНИКА

Центр описаного кола співпадає з серединою гіпотенузи, а радіус дорівнює:

- половині гіпотенузи: $R = \frac{c}{2}$;
- медіані, проведений до гіпотенузи: $R = m_c$.

Це потрібно вміти!

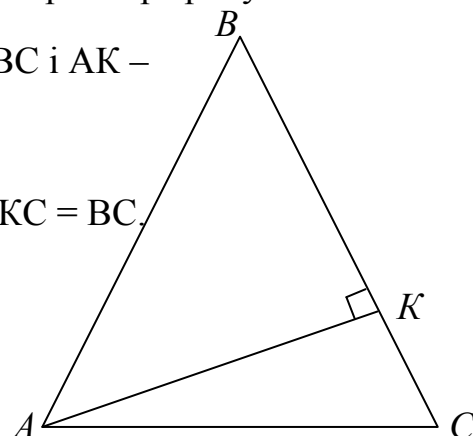
Приклад 1. У рівнобедреному трикутнику висота, проведена до бічної сторони, ділить цю сторону на відрізки 12 см та 3 см, рахуючи від вершини трикутника, яка лежить навпроти основи. Знайти периметр трикутника.

■ Нехай $\triangle ABC$ даний трикутник у якому $AB = BC$ і AK – висота, проведена до бічної сторони BC .

$AB = BC = 12 + 3 = 15$ см, так як за умовою $BK + KC = BC$.

Розглянемо $\triangle AKB$: $AB = 15$ см, $BK = 12$ см і

$\angle AKB = 90^\circ$. Тоді за теоремою Піфагора

$$AK^2 = AB^2 - BK^2 = 225 - 144 = 121, \text{ отже}$$

$AK = 11$ см. Далі розглянемо $\triangle AKC$: $AK = 11$ см, $KC = 3$ см, $\angle AKC = 90^\circ$, знову застосувавши теорему Піфагора маємо: $AC^2 = AK^2 + KC^2 = 121 + 9$, отже $AC = \sqrt{130}$ см. Отже $P \triangle ABC = 15 + 15 + \sqrt{130} = 30 + \sqrt{130}$ (см).

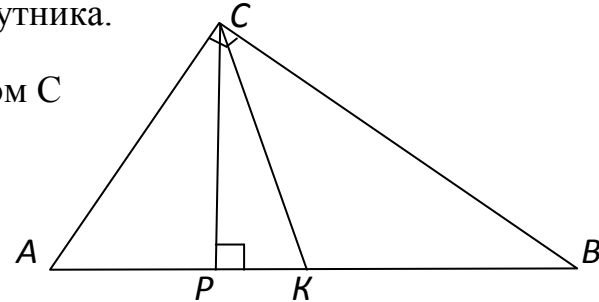
Відповідь: $P \triangle ABC = 30 + \sqrt{130}$ см. ■

Приклад 2. Медіана прямокутного трикутника, проведена до гіпотенузи, на 18 см більша своєї проекції на гіпотенузу. Вершина прямого кута віддалена від гіпотенузи на 24 см. Знайти периметр трикутника.

■ Нехай ABC даний трикутник з прямим кутом C

і медіаною CK , проведеної до гіпотенузи AB .

Так як центр кола, описаного навколо

прямокутного трикутника, лежить на середині гіпотенузи, то $BK = AK = KC$ (як радіуси описаного кола). Проведемо висоту CP з вершини прямого кута, тоді проекцією медіани CK на гіпотенузу AB є відрізок PK . За умовою задачі CK на 18 см більше ніж PK і $CP = 24$ см (як відстань від точки до прямої).

Нехай у $\triangle CPK$ ($\angle P = 90^\circ$) $PK = x$, тоді $CK = x + 18$. За теоремою Піфагора

$$CK^2 = CP^2 + PK^2, \text{ отже складемо та розв'яжемо рівняння: } (x + 18)^2 = x^2 + 24^2; x^2 + 36x + 324 = x^2 + 576; 36x = 252; x = 7. \text{ Отже } PK = 7 \text{ см,}$$

$$CK = 7 + 18 = 25 \text{ см, тому } AK = 25 \text{ см і з цього слідує, що } PK = 18 \text{ см.}$$

Тепер з прямокутного трикутника CPA знайдемо AC : $AC = \sqrt{18 \cdot 50} = 30$ см, аналогічно з прямокутного трикутника CPB знайдемо CB :

$$CB = \sqrt{32 \cdot 50} = 40 \text{ см. Отже : } P \triangle ABC = 30 + 40 + 50 = 120 \text{ см.}$$

Відповідь: 120 см. ■

Спробуй виконати сам!

1. Катети прямокутного трикутника відносяться як 2 : 1, а гіпотенуза дорівнює $5\sqrt{5}$ см. Знайти у сантиметрах більший катет.
Відповідь : 10 см
2. У прямокутному трикутнику катет дорівнює 12, а тангенс прилеглого кута дорівнює $\frac{5}{6}$. Знайти квадрат довжини гіпотенузи.
Відповідь : 244.

3. Один з катетів прямокутного трикутника дорівнює $\sqrt{5}$ см, а проекція іншого катета на гіпотенузу дорівнює 4 см. Знайти у сантиметрах гіпотенузу.
Відповідь : 5 см.
4. Точка дотику вписаного у прямокутний трикутник кола ділить гіпотенузу на відрізки 3 см і 10 см. Знайти у квадратних сантиметрах площу трикутника.
Відповідь : 30 см^2 .
5. У прямокутному трикутнику катет дорівнює 12, а гіпотенуза – 13. Знайти квадрат довжини бісектриси трикутника, проведеної з вершини меншого кута.
Відповідь : 149,76.
6. Від високої тополі падає тінь завдовжки 9 м , а від вертикальної жердини завдовжки 2 м – тінь завдовжки 1,2 м. Знайти висоту тополі.
Відповідь : 15 м.